

Duhovniško posvečenje (ali **zakrament svētiga réda** oziroma **ordinacija**) je krščanski zakrament, pri katerem dobi kandidat Božjo milost za opravljanje duhovne službe v Cerkvi. Zakrament se podeljuje s polaganjem rok, zato se imenuje tudi **hirotonija** (grško: χειροτονία [hirotonia] = polaganje rok). Ta zakrament ima praviloma tri stopnje:

- **diakonsko posvečenje**
- **mašniško posvečenje**
- **škofovsko posvečenje**

Zakrament posvečenja lahko podeljuje samo škof (torej tisti, ki je sam že prejel najvišjo stopnjo posvečenja).

V Rimskokatoliški in v pravoslavnih Cerkvah je zakrament duhovniškega posvečenja rezerviran samo za moške. V Anglikanski Cerkev posvečujejo tudi ženske duhovnice. Tudi večina ostalih protestantskih Cerkva pozna moško in žensko duhovništvo, vendar postavitve duhovnika večinoma ne štejejo za zakrament.

Številne krščanske skupnosti postavljajo kot pogoj za duhovniško posvečenje (vsaj na višjih stopnjah) neporočenost - celibat.

1*Diakonsko posvečenje

Najnižja stopnja posvečenja se imenuje **diakonsko posvečenje** ali **diakonat**. Prejemnik te stopnje zakramenta postane **diakon** in lahko izvaja nekatera osnovna bogoslužna opravila: lahko vodi besedno bogoslužje, podeljuje blagoslove in krščuje. V Rimskokatoliški Cerkev lahko opravlja tudi cerkvene poroke.

Diakonska služba je lahko trajna (stalni diakon), pogosto pa je to le stopnica na poti k naslednji stopnji posvetitve.

2*Mašniško posvečenje

Druga stopnja posvečenja se imenuje **mašniško posvečenje** ali **prezbiterat** (tudi duhovniško posvečenje v ožjem pomenu besede). Prejemnik te stopnje posvečenja postane **mašnik** (**prezbiter** oziroma duhovnik v ožjem pomenu besede) in lahko izvaja vsa glavna bogoslužna opravila: vodi mašo in podeljuje vse zakramente razen duhovniškega posvečenja (birmo lahko podeljuje samo z izrecnim škofovim dovoljenjem).

Mašnik lahko opravlja različne službe (ki pa ne štejejo kot različne stopnje posvečenja), na primer: župnik (vodja župnije), kaplan (župnikov pomočnik), dekan (predstojnik dekanije),...

3*Škofovsko posvečenje

Najvišja stopnja posvečenja se imenuje **škofovsko posvečenje** ali **episkopat**. Prejemnik te stopnje posvečenja postane **škof**. To pomeni, da ima v Cerkev vlogo nadzornika in je mašnikom in diakonom hierarhično nadrejen. Škof tudi podeljuje zakrament birme in duhovniškega posvečenja.

Tudi škof opravlja različne službe (ki pa ne štejejo kot različne stopnje posvečenja), lahko je na primer: pomožni škof, naslovni škof, nadškof, kardinal, papež,...

Nižje Cerkvene službe

V Cerkvi obstajajo tudi nekatere nižje službe, na primer: bralec Božje besede, delilec obhajila, ipd. Po mnenju Rimskokatoliške Cerkve zdaj za te službe ni potreben zakrament posvečenja. V pravoslavju podeljujejo za ta namen posvečenje nižje stopnje - subdiakoniat (v preteklosti je to veljalo tudi v Rimskokatoliški Cerkvi).

*****

*

Diakon je krščanski duhovnik nižje stopnje, zlasti v Rimskokatoliški in v Pravoslavni Cerkvi. Naziv diakon dobi pri diakonskem posvečenju.

Beseda diakon izvira iz grške besede $\delta\iota\ \kappa\omicron\nu\omicron\varsigma$ [diakonos] = strežnik. Prvi znani diakoni so bili sedmeri jeruzalemski diakoni s Štefanom na čelu (glej Apd 6,1-6).

Diakon je lahko stalna služba, za marsikoga pa je to le prehodna stopnja na poti do mašniškega posvečenja.

Diakonsko posvečenje lahko (v katolištvu in v pravoslavju) prejme tudi moški, ki je že poročen. V katolištvu to pomeni, da mora ostati stalni diakon, saj je za duhovnike-mašnike obvezen celibat.

Ženske - diakonise

V zgodnjem krščanstvu niso bile nič nenavadnega **diakonise** oziroma **diakonese** (ženske diakoni), ki so skrbele zlasti za revne, vdove in sirote, pogosto pa so skrbele tudi za pripravo žensk - katehumenk na prejem krsta. Celo v Pavlovem pismu Rimljanom lahko beremo omembo diakonise:

Priporočam vam našo sestro Fojbo, ki je diakonisa v Cerkvi v Kenhrehah: sprejmite jo v Gospodu, kakor se spodobi svetim, in ji stojte ob strani v vsem, kar bi potrebovala od vas, saj je bila tudi ona v pomoč mnogim in tudi meni. (Rim 16,1-2)

Pozneje so diakonise ohranile naziv, vendar niso bile deležne diakonskega posvečenja. V Rimskokatoliški Cerkvi so diakonise obstajale do 11. stoletja. Danes so diakonise najbolj aktivne v protestantizmu.

Dekan je v Rimskokatoliški Cerkvi predstojnik dekanije (skupina 10ih, oz. Pri nas 8ih župnij, v rimskokatoliški škofiji).

Duhóvnik je oseba, ki opravlja bogoslužje. V nekaterih Cerkvah je pravica opravljanja bogoslužja podana z zakramentom - posvetitvijo (npr. v katoliški Cerkvi in v pravoslavju), medtem ko nekatere druge verske skupnosti (npr. muslimani) nimajo posebnih zakramentov za duhovniško službo. Nekatere cerkve (na primer Rimskokatoliška in Pravoslavne Cerkve) imajo samo moške duhovnike.

Interdíkt je pravni ali cerkvenopravni ukrep, ki prepoveduje opravljanje določenih dejavnosti. V cerkvenem pravu: prepoved opravljanja cerkvenih dejavnosti (za neko državo, občino, ipd) ali prepoved prejemanja zakramentov (za posameznika).

kaplán v slovenščini praviloma pomeni mlajšega katoliškega duhovnika (običajno takoj po mašniškem posvečenju), ki pomaga župniku pri duhovni oskrbi župnije. V tem smislu

izraz kaplan pomeni pripravnika, ki bo po opravljenem pripravništvu sposoben samostojno voditi župnijo.

Poleg tega pomeni izraz **kaplán** tudi duhovnika, ki skrbi za posebej organizirano skupino ljudi, ki ni vezana na ozemlje posamezne župnije - npr.: bolniški kaplan, zaporniški kaplan, vojaški kaplan, dvorni kaplan, ipd. Taki duhovniki pogosto opravljajo bogoslužje v manjši (tudi improvizirani) *kapeli* - od tod tudi izvira poimenovanje *kaplan* (latinsko *capellanus*).

Kardinál (lat. *Cardinalis*; iz *cardine* = tečaj (pri vratih)) je visoki cerkveni dostojanstvenik znotraj rimokatoliške Cerkve. Kardinali so škofje, ki jih na to mesto imenuje papež po lastni presoji in izbiri. Praviloma so kardinali tisti, ki vodijo zadeve Vatikanske države in celotne katoliške Cerkve.

Bržkone najpomembnejša pravica kardinalov je pravica do volitve novega papeža ob t.i. sedisvakanci tj. izpraznitvi apostolskega sedeža zaradi smrti ali odstopa prejšnjega papeža. To pravico je kardinalom podelil papež Aleksander III. leta 1179.

V zgodovini so bili za kardinala imenovani trije Slovenci: Njegova eminenca dr. Jakob kardinal Missia, Njegova eminenca dr. Alojzij kardinal Ambrožič ter Njegova eminenca dr. Franc kardinal Rode.

Latae sententiae je avtomatično "dana kazen", ki po sami moči prava doleti kršitelja zakona. Lahko je v obliki ekskomunikacije, interdikta ali suspenza. (slednji le za kler)

Mašnik (tudi **duhovnik** v ožjem pomenu besede) je krščanski duhovnik, ki je prejel drugo stopnjo posvečenja - mašniško posvečenje. Njegova bistvena naloga je darovanje maše, po tem se tudi imenuje. Mašniško posvečenje je pogoj za darovanje maše, duhovniki z nižjo stopnjo posvečenja (diakoni) lahko opravljajo le nekatere nižje bogoslužne obrede.

V Rimskokatoliški Cerkvi je mašniška služba nezdružljiva z zakramentom zakona, kar pomeni, da se že posvečeni mašnik ne sme poročiti, že poročen moški pa ne more postati mašnik, dokler je njegova žena živa (pravilo celibata).

V pravoslavju poročen moški lahko postane mašnik, obratno pa ni mogoče (moški, ki je že prejel mašniško posvečenje, se ne more več poročiti).

Nadškof je izraz za cerkvenega dostojanstvenika v katoliški Cerkvi. V sedanosti se je med nadškofi uveljavil izraz ordinarij. Le-to poimenovanje pa priteče samo nadškofu v nadškofiji. Je administrativni in/ali častni naziv za enega izmed škofov v neki nadškofiji. Ostali škofje te iste nadškofije so pomožni škofje le-tega nadškofa. V škofiji pa se uporablja samo izraz škof, ki ima ob sebi tudi pomožne škofo. Dejansko so po stopnji posvečenosti vsi na enaki ravni, torej škofje, razlikujejo se samo po dodeljenih upravnih funkcijah. V zgodovinsko pomembnejših nadškofijah (metropolijah), nadškof po navadi nosi tudi častni naziv metropolit. Metropolija je vedno lahko le nadškofija in nikoli samo škofija.

Ordinárij (lat. *ordinarius* - reden, urejen): redni škof ali njegov namestnik, ki upravlja škofijo. Nadškof.

Osebné prelature so cerkvene ustanove, predvidene na 2. VAT in v ZCP ter se ustanovijo (s strani Kongregacije za škofo – Congregatio pro Episcopis) z namenom, da bi z veliko

prilagodljivostjo vršile določene pastoralne aktivnosti. Prelat je njihov predstojnik. Člani osebnih prelatur ohranijo svojo pripadnost lokalnim cerkvam, oziroma škofijam, na katerih ozemlju živijo. Primer: Opus Dei (Octopus Dei? ☹).

Pápež (lat. *papas* = oče) je rimski katoliški škof in patriarh, ter po položaju vrhovni duhovni vodja vseh katoliških Cerkva (tako rimskokatoliške kot vzhodnih katoliških Cerkva). Poleg te duhovne vloge je papež tudi kvazi-absolutni monarh neodvisne in samostojne Vatikanske mestne države, dobesedno mestne države, ki jo obkroža mesto Rim. Pred letom 1870 je papeževa posvetna oblast obsegala velik del osrednje Italije, kar je bilo znano pod imenom Patrimonij Sv. Petra. Papežev urad se nedoločeno imenuje »papeštvo«, določeno pa pontifikat; njegova cerkvena oblast se imenuje sveti sedež (latinsko *Sancta Sede*). Papeška krona se imenuje tiara.

Pred kratkim umrli papež Janez Pavel II. je bil na ta položaj izvoljen leta 1978, ko je bil star 58 let. Po več stoletjih je bil to prvi papež, ki ni bil Italijan. Prvi papež Sveti Peter je bil eden od Kristusovih apostolov.

Velikokrat so papeži pozitivno prispevali k dobrobiti človeštva, a mnogokrat tudi ne. Prav nasprotno. Papeži so v zgodovini, predvsem v srednjem veku, imeli tudi politično moč. Najvplivnejši papež vseh časov je bil Inocenc III. (1198 - 1216), ki je bil tako rekoč vladar Evrope. Tedanji papeži so se namreč sklicevali na trditev, da je papež nad posvetnimi vladarji, kakor so tudi Božji zakoni nad državnimi.

-Protipapež je oseba, ki si lasti pontifikat, ne da bi bila vanj kanonsko in pravilno izvoljena. Protipapež po navadi obstaja zaradi doktrinarnega nasprotovanja Cerkvi ali pa zaradi zmede, kdo naj bi bil zakoniti papež (glej Zahodna shizma).

Poglavarju koptske cerkve prav tako rečejo »papež«, navadno pa ga od rimskega razločijo s tem, da ga poimenujejo **koptski papež** ali **Aleksandrijski papež**.

Prelát 1. *visok cerkveni dostojanstvenik z vodstveno funkcijo, zlasti škof, opat: zbor prelatov*
2. *naslov za zelo zaslužnega duhovnika: prelat* Grivec

Škòf (gr. επισκοπος [episkopos] = nadzornik, skrbnik) je najvišja izmed treh stopenj posvečenja v številnih krščanskih Cerkvah, npr. v katoliški in v pravoslavnih Cerkvah. Prva stopnja je posvetitev v diakona, druga v duhovnika-mašnika in tretja v škofa.

Škofu je zaupano varstvo škofije, škofija pa je sestavljena iz župnij, ki so pod varstvom župnikov. Če je škofov v škofiji več, je navadno eden izmed njih imenovan za nadškofa, drugi pa za pomožne škofo, vendar so to administrativni in/ali častni nazivi - nadškof je torej zgolj prvi med enakimi na ravni škofije. Škof je lahko imenovan tudi v višjo službo - za kardinala ali papeža. Včasih se zmotno domneva, da so kardinali in papež *posvečeni* na ta mesta, dejansko pa so to škofje, ki so *imenovani* na mesto kardinala ali papeža. Posvetitev je zakrament, imenovanje pa ne, čeprav ga ponavadi tudi spremlja obred.

Vsi škofje neke dežele se zbirajo na t.i. škofovskih konferencah (npr. Slovenska škofovska konferenca - SŠK), kjer urejajo različne zadeve deželne Cerkve, odgovarjajo za t.i. Standardni prevod Biblije itd. Škofovska konferenca ima na ravni dežele najvišja pooblastila (višja ima le papež).

Vikar (*predstavnik, namestnik ali pooblaščenec*). Naziv za posebnega predstavnika škofa ali župnika:

- V vsaki škofiji mora krajevni škof postaviti generalnega vikarja, ki mu z redno oblastjo pomaga pri vodstvu celotne škofije. Generalni vikar ima po službi v vsej škofiji izvršno oblast, ki jo ima po pravu krajevni škof, da upravlja administrativne zadeve.
- Zgodovinsko se je to nanašalo na cerkveno upravno enoto, ki je bila manjša kot župnija oziroma je bila del župnije. Tako imajo nekateri kraji oziroma deli župnij zlasti na Primorskem še vedno naziv vikariat.
- Do ZCP '83 so obstajali tudi vikariati v pomenu personalne cerkvene ustanove.
- Vikariat v sodobni Sloveniji pa je vezan na trenutno stanje organizirane duhovne oskrbe v Slovenski vojski. Gre za personalno strukturo duhovne oskrbe v nastajanju.

Vojaški vikar je cerkveni (in včasih vojaški) naziv, s katerim se poimenuje vodilnega vojaškega duhovnika. Vojaški vikar torej vodi vojaške kaplane in je odgovoren za duhovno oskrbo v vojski neke države.

Župnik je duhovni predstojnik župnije. Izraz se običajno uporablja v Rimskokatoliški Cerkvi, lahko pa tudi v nekaterih drugih krščanskih Cerkvah.

Župnik je glavni duhovnik v župniji. Skrbi za bogoslužje in podeljevanje zakramentov. Župniku pri delu pogosto pomagajo mlajši, podrejeni duhovniki, ki se imenujejo kaplani. Župnik je za svoje delo odgovoren škofu (če je župnik redovnik, pa tudi svojemu redovnemu predstojniku).

Župnik ima drugo stopnjo posvečenaja - mašniško posvečenje.

Župnik je dolžan skrbeti za župnijo tako v duhovnem, kot tudi v materialnem pomenu. Župnik se je zaobljubil čistosti, zato zanj velja celibat. Če župnika škof pošlje v drugo župnijo, bo ta lažje odšel, saj tu ne bo navezan na nikogar.